

Sàtira i humor en medicina

LOS EFECTOS DE UNA PURGA. UN AUCA DE 1888

Begonya Torres Gallardo

Les auques són un document eminentment català. Narraven de forma gràfica les accions humanes per a il·lustrats, com ho feien els retaules o els cartells de fira i els seus quadres pintats sobre llenç. Les auques constitueixen un subgènere de la literatura popular anomenada “de canya i cordill”. La literatura de canya i cordill és un gènere de destinació popular i de gran difusió, nascut als inicis de la impremta i que va perdurar fins el segle XX. Els fulls de canya i cordill reben aquest nom ja que es presentaven a la venda penjats de cordills estesos i subjectats amb canyes a la manera de pines.

L’auca, en la seva forma arquetípica, està composta per 48 vinyetes (repartides en vuit fileres de sis imatges) impreses en un full de paper de 420 x 305 mm, encara que podem trobar-ne de diversos formats. El seu origen no està del tot clar, però sembla que es remuntaria a fonts cabalístiques i endevinatòries, quan s’utilitzaven teles o taules pintades amb quadres on hi havia dibuixat un signe o objecte simbòlic. La paraula auca procedeix del joc anomenat de “l’auca”, forma arcaica de la paraula “oca”. El *Joc de l’Auca*, com ens dirà Joan Amades, no era un “joc d’entreteniment sinó de perdició, un joc d’interès”, titllat de “malvat i traïdor” al diccionari Aguiló. Possiblement consistia en un joc de

banca, que es feia amb una auca de pergamí i rodolins. La “mala condició” d’aquest fou la causa de prohibicions. Durant el segle XVIII, es transformà de joc d’atzar per adults en joc de nens.

Les primeres auques que apareixen el segle XVIII, no porten text i són enumeratives com l’auca *El Sol y la Luna*, de caràcter simbòlic, evolucionant cap a la figuració d’elements de la realitat com en les auques d’*Artes y Oficios*. A principis del segle XIX es produeix la generalització de l’explicació en prosa en la mateixa vinyeta i cap a 1840 se sistematitza l’explicació de la vinyeta en vers. El període d’esplendor del gènere se situa després de 1850 fins a final del segle.

Al Centre d’Estudis Sant Cebrià (CESC) es conserva una col·lecció de 180 auques que podem datar des de la meitat del segle XIX fins als anys 70 del segle XX. Presentem en aquest treball una d’aquestes auques dedicada a un dels remeis més reeixits del moment: “La Purga”.

Aquest full fou publicat el 3 d’agost de 1888 a la revista *La Semanacómica*, editada a Barcelona. Mostrem a continuació els textos que acompanyen a cada una de les vinyetes per a la seva millor lectura.

LOS EFECTOS DE UNA PURGA		
Decididamente, Don Policarpo se sentía mal del estómago,	tan mal, que decidió ir a la botica más próxima, en busca de un remedio á sus dolores,	cuyo remedio, en forma de purga, tomó en el acto.
¡Por cierto que era bastante mala!	pero de seguros efectos,	tan seguros que...
Pasó un cuarto de hora, y dos, y tres, y don Policarpo no salía de aquel misterioso recinto,	poniendo en grava aprieto á alguno de sus compañeros de hospedaje,	y á otro, y á otro, y á otro, que sucesivamente fueron legando, impelidos por la misma necesidad;
los cuales, en vista de que la cosa apremiaba y la puerta continuaba cerrada, decidieron abrirla á viva fuerza,	como así lo hicieron.	Y... ¡si sería buena la purga, Señor!

